

Авакян Т.А., кандидат політичних наук, здобувач
кафедри теорії держави та права НАВС

Захист та охорона прав людини як напрям державної політики у сфері внутрішніх справ

Актуальність теоретико-правового осмислення проблем державної політики, зокрема, у сфері внутрішніх справ, визначається потребами поглиблення державних і правових реформ, їх наукового забезпечення, появою в останні десятиліття нових за змістом правових орієнтирів, стандартів та цінностей, що визначають основні напрямки світового та вітчизняного правового розвитку, а також інтеграцією України у європейську спільноту. Яскравим проявом сприйняття європейських цінностей є реформування державної політики у сфері внутрішніх справ, основними пріоритетами якого стає верховенство права та забезпечення захисту і охорони прав і свобод людини.

1. Пліуралістичність поняття державна політика пов'язана не тільки з багатоманітністю інтерпретацій понять «політика» і «держава», але й їх співвідношенням між собою, а також іншими спорідненими поняттями. Так, загальновідомо, що поняття «політика» має широке розповсюдження, а його зміст та обсяг має різну інтерпретацію в межах різних соціальних та гуманітарних наук як України, так й інших країн. Площина розумінь політики так чи інакше пов'язана з формуванням та реалізацією влади, застосуванням

примусу, розподілом цінностей та ресурсів, керуванням суспільством, боротьбою інтересів, соціальними конфліктами та іншими подібними феноменами. Не менш варіативною є й розуміння держави як в історії, так й сучасному державознавстві. Свідченням цього є багатоманітність теорій держави, зокрема, демократичної, соціальної, правової, тоталітарної та інших, які зосереджують увагу на різних властивостях держави, її місця та ролі в суспільстві, а тим самим формують плюралістичне бачення держави. Не сприяє формуванню якогось загального розуміння співвідношення політики і держави множина національних традицій інтерпретації цього співвідношення, а також особисті уподобання тих або інших вчених.

Таким чином, слід констатувати відсутність загальноприйнятого наукового розуміння поняття «державна політика», визначити доцільність формування вітчизняної традиції її розуміння, але в контексті як сприйняття результатів наукових досліджень вчених інших країн, так й з'ясування, збереження та розвитку своєрідності вітчизняних наукових інтерпретацій. Це має особливе значення в сучасних умовах інтеграції України в світовий та європейський правовий, науковий та інші простори.

Значення формування такої вітчизняної традиції проглядається й у «полі» взаємовпливу науки і практики, оскільки, знову таки, неможливо стверджувати, що такий взаємовплив однаковий для всіх країн, оскільки в різних країнах науки мають неоднакову теоретичну та практичну спрямованість, різні форми внутрішньої побудови наук, різні механізми запровадження результатів наукових досліджень в практику, співвідношення фундаментальних та прикладних наукових досліджень тощо.

Якщо розглядати в цьому контексті особливості юридичної науки на відміну від інших соціальних та гуманітарних наук, то необхідно виокремити її безпосередню пов'язаність з правотворчою, правозастосовною та іншими формами правової практики.

2. На перехресті понять «державна політика» та «сфера внутрішніх справ» формується поняття «державна політика у сфері внутрішніх справ», яке знову таки не має загальноприйнятого розуміння в межах вітчизняних соціальних та гуманітарних наук. Слід зазначити, що ця теоретична конструкція не тільки притаманна в основному науковому баченню постсоціалістичних країн, але й має своєрідне вітчизняне забарвлення, що пов'язано як з особливостями теоретичного розуміння державної політики, сфери внутрішніх справ, так й їх співвідношення.

В узагальненому вигляді нормативно-правове визначення змісту сфери внутрішніх справ було окреслено «Схемою спрямування та координації діяльності центральних органів виконавчої влади Кабінетом Міністрів України через відповідних членів Кабінету Міністрів України», затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014р. № 442, шляхом визначення центральних органів виконавчої влади, спрямування і координація діяльності яких здійснюється Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України, до яких віднесено Адміністрацію Державної прикордонної служби України, Державну міграційну службу України,

Державну службу України з надзвичайних ситуацій, Національну поліцію України.

Подальша конкретизація як сфери внутрішніх справ, так й відповідної державної політики була здійснена в «Положенні про Міністерство внутрішніх справ України», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878, в якому визначено статус МВС України як головного органу в системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики «у сферах: забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг; захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні; цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності; міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів».

Звертає на себе увагу законодавче розмежування формування державної політики та її реалізації. Якщо МВС України формує державну політику, то всі інші центральні органи лише беруть певну участь у формуванні такої державної політики, але здебільшого - реалізують, виконують забезпечують тощо.

3. Однією з особливостей вітчизняної інтерпретації поняття «державна політика у сфері внутрішніх справ» є домінування верховенства права в його європейській традиції розуміння, а також визнання найвищої соціальної цінності людини (ст. 3 Конституції України), що передбачає безумовний пріоритет прав і свобод людини в діяльності органів публічної влади.

Так, в частині 1 ст. 6 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року із змінами, внесеними законами України станом на 23 грудня 2014 року, № 2411-VI зазначається, що основними засадами внутрішньої політики у сфері національної безпеки і оборони є: «забезпечення життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у зовнішньополітичній, оборонній, соціально-економічній, енергетичній, продовольчій, екологічній та інформаційній сферах ...».

Захист та охорона прав і свобод люди як домінуючий напрям державної політики у сфері внутрішніх справ визначений не тільки в «Положенні про Міністерство внутрішніх справ України», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878, але й інших нормативно- правових актах, що визначають компетенцію відповідних центральних органів виконавчої влади та інших органів, що входять до системи МВС України. Так, в ст. 1 Закону України «Про Національну гвардію України», визначається, що вона є «військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання

завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань...». В Кодексі цивільного захисту України (Відомості Верховної Ради, 2013, № 34-35, ст.458) в статті 7 одним із основних принципів здійснення цивільного захисту зазначено пріоритетність завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я громадян. В Законі України «Про Національну поліцію» (Відомості Верховної Ради, 2015, № 40-41, ст.379), Положенні про Національну поліцію, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877, чітко визначено, що одним із основних завдань Національної поліції є «реалізація державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку».